

Dagmar Hevremans

Dromen VAN EEN Dierentuindier

Aan iedereen

Dromen van een dierentuindier

Negentiende-eeuwse gedichten vertaald naar de tijd van nu

Ver reizen. Je klein voelen in een oh zo grote wereld. Het zand tussen je tenen voelen, terwijl de zon ondergaat. Het horen van het knisperen van oude bladeren als je eroverheen loopt. Het ontdekken van, voor jou, nieuwe avonturen. Het ongemakkelijke zitten in het vliegtuig met die Hollandse benen, die je nergens kwijt kan. Je vrienden omhelzen in een gang vol met onbekenden. Allemaal ondenkbare gebeurtenissen en situaties, waar iedereen op het moment zo naar verlangt.

In de gedichten, die je in deze bloemlezing zal lezen, vond ik aan de ene kant een soort troost en aan de andere kant werd ik ook wel een beetje somber. Al die mooie beelden, die ik in mijn hoofd schetste van de situaties beschreven in de gedichten, deden mij even ontsnappen aan de voortdurende kaalheid van de dag.

De bloemlezing heet dromen van een dierentuindier, omdat ik laatst in een tijdschrift een stuk las waarin een vergelijking werd gemaakt tussen de quarantaine mens en een dierentuindier. Wanneer wij het gevoel hebben niets te kunnen of mogen buiten ons huis, realiseren we ons niet dat een dier in de dierentuin zijn hele leven lang in een kooi zit. Ook zij kunnen gevoelens hebben zoals eenzaamheid en zich afgesloten voelen. Dat is niet iets waar mensen uniek in zijn. Dus vond ik het toepasselijk om mezelf te vergelijken met een dierentuindier.

Wat mij opviel, is dat ik onbewust veel werk heb gekozen, dat geschreven is door de Tachtigers. De stijl spreekt mij heel erg aan door het gebruik van de vele metaforen en de beeldspraak. Hierdoor worden hun gedichten veel emotioneler, ingewikkelder en mooier. Zo kan je er ook meer je eigen gedachten en verhalen in kwijt dan bij andere gedichten.

Inhoud

Aarde, *Albert Verwey*

Het zee-geruis, *Frederik van Eeden*

De wolken spieglen, *Pieter Cornelis Boutens*

Ik wil de puren rechten marmren lijnen, *Louis Couperus*

Het maantje, *Rosalie Loveling*

Sterren, *Helene Swarth*

De zee, een water van vrijheid, *Herman Gorter*

Parijse herfstdag, *Albert Verwey*

Het torentje, *Manna de Wijs-Mouton*

Tevredenheid, *Jacques Perk*,

Aarde

Als 'k u zo lief niet had, mijn aarde, zou ik
Zo niet begere' u in een droom te vieren,
Maar al uw steden en al uw rivieren,
En bos en berg graag in één beeld beschouw ik.
Als kind al zocht ik u, mijn aarde, en wou ik
U kennen heel, uw hemel met zijn vieren,
Uw oceanen waar uw winden gieren,
Uw blank-zeilende wolk, zwerk zwart en rouwig;
Uw landen waardoor zilvren stroomen zwieren,
Uw bergen waarop hoge pijnen razen,
Uw weiden waarop wilde kudde grazen,
Die Mexicaan aan lasso medeslieren; -
En 'k zag u heel, o aarde, en zal u hier en
Hierna vieren met kinderlijk verbazen.

Albert Verwey 1865-1973

Toelichting

In dit gedicht heeft Verwey veel gebruik gemaakt van repetitio om de grootsheid van de aarde en haar vele aspecten te benadrukken. Misschien ook om die reden heeft hij een terugblik geworpen op zijn jeugd, als klein kind tegenover de grotere aarde. Je kan in dit gedicht zien dat Verwey de eigenschappen van de aspecten sterk benadrukt. Dit paste binnen de stijlkenmerken van de Tachtigers, die bekend stonden om hun neologismen, vele bijvoeglijke naamwoorden en bijzondere beeldspraak.

Het gaat over de aarde en haar schoonheden. De ik-persoon verlangt naar het ontdekken van alle plekken op de aarde. Als kind was hij daar al heel veel mee bezig en vond haar al indrukwekkend en mooi.

Dit gedicht vind ik mooi en goed passen bij deze dichtbundel. Door het onderwerp, de aarde, denk ik aan reizen en onbekende plekken zien. Deze stad uit gaan of überhaupt je eigen huis uit gaan, is nu niet mogelijk. Wanneer iets niet mag of kan dan verlangt een mens er bijna altijd nog meer naar dan daarvoor. Dus past dit bij 'De dromen van een dierentuindier'.

Het zee-geruis

Het zee-geruis zal ik nog dán gedenken
als diep in zand mijn hoorloos oor vergaat,
als lichten mild mijn ogen niet meer drenken,
als zonder woon mijn ijle wezen staat.

Naar 't zee-geruis zal ik nog dán verlangen
als naar het liefst wat mij de wereld deê.
Zij zingt de kroonzang aller wereld-zangen,
de op zandig veld neerdonderende zee.

Verheugt u toch, gij die dit rijmke lezen
en nog in gloed der zonne wandlen meugt
de stranden langs, - wen mijn verstorven wezen
reeds lang ontbeert wat 't zózeer heeft verheugd.

Zegen dan uwe zinne' en uwe dag!
Ik die dit schreef ging met een hart vol wonden
handen vol euvel, oren vol geklag,
en heb het leven toch zó schoon gevonden.

Frederik van Eeden 1860-1932

Toelichting

In 'Het zee-geruis' heeft Van Eeden veel gebruik gemaakt van beeldspraak. Neem bijvoorbeeld regel 2 tot en met regel 4. Hij had dit op een directe manier kunnen weergeven door te zeggen: 'Wanneer ik doodga of ben'. Hij zegt het alleen in drie regels met vele vergelijkingen en dingen die zullen gebeuren als hij doodgaat of dood is. De zee in dit gedicht staat naar mijn gevoel voor het leven zelf en de herinneringen, die je mee zal nemen in je graf.

Dit gedicht gaat over de zee. De ik-persoon vond de zee in het leven het mooist. Het ruizen waar hij zelfs, wanneer hij dood is, nog aan zal denken en naar zal verlangen, maar niet meer zal kunnen horen. Ook zegt hij dat wij, die dit gedicht nu lezen, moeten genieten van het strand en de zee. Hij kan er namelijk niet meer van genieten. We moeten dus genieten van het leven.

De verlangens van de ik-persoon passen heel goed bij deze bloemlezing, want hij kan niet meer naar de zee toe, terwijl hij dit enorm graag wil. Ook ik en de rest van de mensen in quarantaine willen ergens heel graag naartoe, maar door het virus is dit geen optie meer.

De wolken spieglen

De wolken spieglen in de zee.
Het is geen avond en geen nacht:
Geen schijn van zon of maan of ster
Vloeit door het hoge koele blauw
Achter het windloos vlotte zwerk:
Niets glanst in hemel of op aard
Dan enkel uw verklaard gezicht.
Het is geen avond en geen nacht;
De wolken spieglen in de zee.

Wij zitten bij de top van 't duin
Hoog in de bocht van 't diepe pad;
Laag ligt gelijk een bleek ravijn
Het strand voor 't duister klimmend vlak
Der grote huiver-effen zee.
Het is geen avond en geen nacht:
Niets straalt dan uw verklaard gezicht.
Hoog in de bocht van 't diepe pad
Zitten wij bij de top van 't duin.

Wanneer en waar was ik nog eens
Zo hoog en stil met u alleen,

Dat zoals nu de fletse schijn,
Weerlicht van zomermiddagbui,
Die vaagt door uwer ogen rust,
Alenige herinnering
Aan droom van god en wereld leek -
Wanneer en waar was ik nog eens
Zo hoog en stil met u alleen?

Wij zitten bij de top van 't duin
Hoog in de bocht van 't diepe pad.
Achter het windloos vlotte zwerk
Vloeit door het hoge koele blauw
Geen schijn van zon of maan of ster,
Het is geen avond en geen nacht:
De wolken spieglen in de zee -
Wanneer en waar was ik nog eens
Zo hoog en stil met u alleen?

P.C. Boutens 1870-1943

Toelichting

Je zou denken, wanneer je dit gedicht leest, dat Boutens een Tachtiger was. Dit was hij echter niet. Ook al waren de Tachtigers wel een van zijn grootste inspiratiebronnen. Het is duidelijk dat hij veel zinnen herhaalt en dan net iets anders ordent in de regel. Dit benadrukt dan ook weer de intensiteit van zijn gevoelens. Veel herhalen en benadrukken is ook iets wat de Tachtigers veel deden.

Het gedicht gaat over iemand die met iemand anders, die hij veel bewondert, op een duin zit te kijken naar de zee. Hij houdt enorm van haar gezicht en overdrijft haar helderheid door het gebruik van hyperbool, door te zeggen dat zij de enige echte lichtbron is op de aarde.

Dit gedicht vind ik mooi in de bloemlezing passen, omdat het mij een soort zacht zomergevoel gaf. Ik beeldde me een mooi strand in met een zachte gele gloed van de zonsondergang, wat iets is waar een mens nu troost uit kan halen. Ook voor hem was dit gedicht gebaseerd op zijn mooiste herinnering. Wij moeten nu in deze tijden ons geluk vooral uit onze goede herinneringen halen.

Ik wil de pure, rechte, marmren lijnen

Ik wil de pure, rechte, marmren lijnen;
De stille plooiën, week en wit en breed;
De kleuren hël in klare zonneshijnen,
De aromen, druivenzwijmlend, rozenheet.

Ik wil in steden blank op forumpleinen
De mensen móoi in vreugde en zelfs in leed,
Dat ik àl 't nietig kleine in grote en reine
Tragedies en verrukkingen vergeet.

Ik wil de zielen blijde om 't rijke leven;
'k Wil overvol van passie 't leve' en vrij,
Onder héel blauwe lucht in palmendreven.

De goden wil ik stralend, hoogverheven,
Rechtvaardig over alle', en mij ter zij
Wil 'k je nièt ànders, dan je bent gebleven...

Louis Couperus 1863-1923

Toelichting

Louis Couperus staat bekend als schrijver van de tragische boeken 'Noodlot' en 'Eline Vere'. Hij creëert altijd een soort weemoedige sfeer in zijn boeken en gedichten. Ook uit dit gedicht spreekt dat gevoel over het noodlot dat hem weghoudt van de schoonheden in de wereld.

In de eerste strofe zou het kunnen dat Couperus doelt op een oud Romeins beeld van marmer. Deze beelden waren altijd perfect in verhouding. De 'forumpleinen' doelen natuurlijk op de Romeinse tijden. Ook het gebruik van het meervoud 'goden' in plaats van God hint weer naar de Romeinen, want zij geloofden in meerdere goden. Het woord 'tragedies' heeft hij ook uit de Romeinse tijd gehaald, toen de tragedie ontstond in het theater. Het zou kunnen dat hij die tijd veel mooier vond en daarnaar verlangt. Hierna vroeg ik me af waarom Couperus zo veel bewondering heeft voor de klassieke oudheid. Ik zocht het op en kwam erachter dat hij jaren in Rome en Florence heeft gewoond. Hij voelde zichzelf een gereïncarneerde Romein uit de keizertijd.

Dit gedicht sprak mij zo aan door de hopeloze dromen van de ik-persoon. Het verlangen naar schoonheid komt hier namelijk duidelijk in terug. Regel 5 deed mij denken aan Rome en haar

zwoele drukte en hoe verschrikkelijk jammer ik het vind dat we er niet meer naartoe zullen gaan.

Het maantje

De maan loopt door de wolken,
Zo zachtjes en zo snel;
De kindren komen buiten,
"O, knaapje, ziet ge 't wel?"

Toen stak het kleine knaapje
Naar haar zijne armkens uit,
En wou het maantje hebben,
En weende en schreide luid.

"Ik kan het u niet geven:
O, zo ge later, kind,
Ook 't levensheil wou hebben,
Dat men op aard niet vindt,

Denk dan aan 't zilvren maantje,
Dat door de wolken loopt,
En dat hij veel moet lijden,
Die op 't onmogelijk' hoopt."

Rosalie Loveling 1834-1875

Toelichting

Loveling laat in haar gedicht een soort kinderlijke sentimentaliteit zien. Iets lieflijks wat je doet denken aan vroeger heeft dit gedicht door haar makkelijke korte zinnnetjes. Dit werk lijkt totaal niet op dat van de Tachtigers, die van ingewikkeldheid hielden. Juist door de gesproken zinnnetjes wordt het zo realistisch en kan je de situatie bijna voor je zien. Het gaat over een klein jongetje, dat zo graag de maan wil hebben. Dat is natuurlijk onmogelijk, maar dat wist hij niet. Dus moet de volwassene in het gedicht het lieve jongetje teleurstellen met de waarheid. De levensles in dit gedicht is dat de mens die op het onmogelijke hoopt veel zal lijden in het leven. Ook dit gedicht gaat weer over het willen hebben van iets onbereikbaars, wat weer van toepassing is op onze situatie. Door het kinderlijke inzicht van dit gedicht sprak het me ook enorm aan.

Sterren

O de heilige onsterflijke sterren,
hoog boven mijn sterfelijk hoofd,
Waar 't geloof met zijn kindervertrouwen
mij een hemel eens had beloofd,
als deze ogen zich sluiten voor eeuwig
- en dit lijf wordt ten grave gebracht, -
o de stille onbegrijpelijke sterren!
o 't mysteriënheir van de nacht!

Lief, de dag is zo druk en zo nuchter,
zo voor 't kleine en voor 't stoffelijke alleen, -
en de mensen verlooch'nen hun ziel
en naar 't eeuwige leven vraagt geen.
Kom met mij, waar de heilige nacht
met haar ogen van sterren wenkt, -
waar een adem van liefde ons omzweeft
en de Hoop met haar beker ons drenkt.

Lief, eens zullen wij sterven, wij beiden,
wij samen of ieder alleen,
en het graf is zo diep en de hemel zo hoog

en of God leeft weet geen -
en 'k heb niets dan de stem van mijn hart,
die mij 't eeuwige leven belooft,
en de heilige onsterflijke sterren,
hoog boven mijn sterfelijk hoofd.

Helene Swarth 1859-1941

Toelichting

Ook Swarth werd gerekend tot de Tachtigers. In dit gedicht wordt de kosmisch-religieuze beleving zichtbaar, die zij vaak uit in haar gedichten. Ze verwerkt namelijk het heelal en God in haar gedicht, wat twee grootheden en onbekenden zijn in het menselijke leven op dat moment. Door de eerste regel waarin ze de sterren als heilig beschouwt, word je als lezer gelijk naar hogere werkelijkheid geleid. Daarna word je weer naar de aarde gebracht door het begraven van de dode. Er wordt dus een duidelijke tegenstelling beschreven tussen het sterfelijke van de mens en het onsterfelijke van de sterren. In het hele gedicht blijft deze tegenstelling terugkomen.

Dit gedicht sprak me eerst heel erg aan door de esthetische vorm ervan, maar na het analyseren van het gedicht paste het nog beter bij deze bloemlezing dan daarvoor. Het is in deze tijd

misschien niet een mengsel van weten en hopen, maar meer van angst en hoop.

De zee, één water van vrijheid

De zee, één water van vrijheid,
Dansend oneindig licht,
De lucht, één ruimte van vrijheid
Zonder gewicht
Zij spelen de een met de âar,
Vrijhede' ontmoetend elkaar.

Herman Gorter 1864-1927

Toelichting

Dit gedicht is een van de kortere gedichten van Gorter, die populair was geworden door zijn lange gedicht 'Mei'. Ook Gorter maakte deel uit van de beweging van de Tachtigers. Weer is er repetitio in het gedicht. Met de herhaling van de zinsvolgorde wordt de gemeenschappelijke vrijheid van de zee en de lucht benadrukt. Door te variëren in de omschrijving van hetzelfde wordt het gedicht ondanks de herhaling wel interessant. Hij heeft gebruik gemaakt van personificatie, want vrijheden kunnen elkaar natuurlijk niet ontmoeten. Hiermee doelt hij op de samenkomst van de zee en de lucht in de horizon. In het gedicht wordt de vrijheid van de zee en de lucht beschreven. Niets houdt hen tegen door hun lichtheid en ze zijn dus geheel vrij.

Ik vond dit gedicht zo mooi, doordat het aan de ene kant zo dromerig licht is en aan de andere kant heel filosofisch diepgaand. Als je namelijk nadenkt over de zee en de lucht heb je er waarschijnlijk nooit bij stil gestaan dat zij vrijheid hebben. Bij vrijheid denken we over ónze vrijheid niet de vrijheid van de natuur. In Nederland is een mens extreem vrij, maar op het

*moment is dat natuurlijk heel anders. Dus deed dit me denken
aan onze beperkte vrijheid nu.*

Parijse herfstdag

Ik heb de weemoed van uw stad verstaan.
Een stad vol vreugde, zeiden zij die nooit
Geneugten weten dan het vlees ontplooit,
Vol zoete tastbaarheid en weken waan.

Maar in uw parken geurde uit iedre laan
't Verleden: grootser tuin, voorlang gerooid;
En iedre lijst die strekt of rijst of glooit
Aan uw paleizen, hing de erinring aan.

Erinring aan die grote gouden tijd
Toen om uw zonnekoning 't rijk bewoog,
Moed en bevalligheid en weelde en vlijt.

Gij woelt, maar overwon niet: laag en hoog
Richt over u die Dode; uit perk en boog
Beheerst Zijn IJdelheid uw ijdelheid.

Albert Verwey 1865-1973

Toelichting

Verwey creëert in dit sonnet een zomerse sfeer. Het lijkt bijna uit de romantiek te komen zo mooi is het, maar Verwey is een ware Tachtiger. Wel is er sprake van een grote hoeveelheid aan uitleg en beeldspraak. Door de keuze voor het sonnet laat hij de tegenstelling tussen het heden en het verleden nog meer zien. In de een na laatste strofe gaat het over de mooie herinneringen en na het keerpunt gaat het in de laatste strofe over de vergankelijkheid van de stad. Parijs heeft voor hem op dat moment een vergane sfeer door de herfst, maar hij voelt nog steeds de schoonheid van de lente en de zomer. Hij geeft woorden die eigenschappen, die ze niet werkelijk kunnen hebben. Zoals het verleden dat geroken kan worden en de 'zoete tastbaarheid'.

Het gedicht gaat over de weemoed van een man over een park in Parijs dat ooit mooi was, maar nu overwonnen is door de tijd, hoe alles hem deed denken aan de tijd waarin alles in volle bloei stond.

Dit gedicht was volgens mij passend, want het gaf mij een gevoel van nostalgie. Het deed me denken aan de weken vóór de quarantaine toen alles nog mooi en gewoon was. Nu is alles anders en minder leuk. Daardoor realiseer ik me dat ik de leuke dingen meer moet waarderen, want je weet nooit wanneer alles opeens omslaat.

Het torentje

Ik zit hier op mijn torentje
En zie de wereld draaien,
De mannen pierewaaien,
De vrouwen haaiebaaien,
Als één bewogen mierenhoop,
Met ijv'rig heen en weer geloop.
O, zette nu een reus zijn voet
Op al dat wriemelig gebroed!

Ik zit hier op mijn torentje
En zie de groene aarde,
Met alles wat daar paarde
En nieuw gewemel baarde,
Als één ontzettend ledikant,
Een grote, felle liefdebrand...

Ik zit hier op mijn torentje
En ga mijn luiken sluiten,
Er roept een stem daarbuiten,
Een oog gluurt door de ruiten;
Een laddertje wordt vastgehaakt
Hetgeen mij gans onrustig maakt.
Och, wierp nu maar een sterke hand
Dat laddertje terug op 't land.

Ik moet hier van mijn torentje
Het uurtje is geslagen
Dat 'k mij benêe moet wagen
Om mee de last te dragen
Van al dat wriemlig, druk gedoe,
Ik moet weer naar de wereld toe:
Een ziel als mens geboren
Moet scheiden van zijn toren!

Manna de Wijs-Mouton 1873-1947

Toelichting

Dit gedicht van de liedjesschrijver Manna de Wijs-Mouton is dus eigenlijk een liedje in dichtvorm. Het heeft een duidelijk ritme en rijmt in ABBCC(DD). Dit is er natuurlijk om ervoor te zorgen dat je de tekst gemakkelijk onthoudt. Dit gedicht is gemakkelijk te begrijpen door de korte zinnen. Er is wel sprake van beeldspraak, want de toren zelf is een metafoor voor de afzondering. In de meeste liedjes van die tijd zat een levensles. Hierin is de les dat wanneer je als mens geboren bent je onderdeel bent van de massa en je er dan ook in moet begeven. Het is niet de bedoeling dat je egoïstisch en egocentrisch in je eigen schelp blijft. Naast de les die erin zit, merk je ook dat ze de tekst een beetje ironisch en humoristisch heeft geschreven om het geheel minder serieus te maken.

Wijs-Mouton beschrijft iemand die letterlijk en figuurlijk neerkijkt op de wereld. Ze vindt het er verschrikkelijk en wil in haar torentje blijven. Wanneer iemand haar komt halen uit

haar torentje, wil ze hem het liefst wegduwen, maar ze moet wel ooit terugkeren naar de drukte van buiten haar huis omdat ze een van hen is.

Ik vind dit liedje heel grappig geschreven. Door de afkeer die ze heeft van de buitenwereld dacht ik juist aan de interesse die ik heb voor de buitenwereld en hoe de samenleving in elkaar zit. Ik merk dat ik de massa's mensen in de straten mis en juist heel graag uit 'mijn torentje' wil.

Jacques Perk 1859-1881

Tevredenheid

Een rozelaar staat aan de groene zoom
Des meers, en spiegelt zich; de rozen hangen
Voorover, turend naar haar frisse wangen...
Daar valt er éne, en dobert op de stroom:

Zij drijft, en komt, waar, weelderig en loom,
Een water-roos haar houdt in 't blad gevangen.
"Wees welkom!" (zegt die) "kunt gij meer verlangen?
Hier is 't een leven uit een tover-droom."

Maar de andre roos krijgt krinkels, scheuren, naden,
Verschrompelt, en wordt groen en bruin en zwart,
En zinkt, door haar met deze smaad beladen:

"Zo'n ontevreden en verdorven hart,
Dat water, lommer, kroos en slib durft smaden
En doet of 't beste en edelste haar smart!"

Toelichting

Dit gedicht is overduidelijk een sonnet te zien aan twee alinea's met vier regels en twee alinea's met drie regels. Jacques Perk, de voorloper van de beweging van Tachtig, schreef heel veel sonnetten met beeldende natuurlyriek. Natuurlyriek is een naam voor teksten die een bepaald persoonlijk gevoel uiten. Dit gedicht hoort daar ook bij door haar onderwerp: tevredenheid. Perk heeft ook gebruik gemaakt van beeldspraak, want de rozen stellen mensen voor. Je hebt in de wereld namelijk mensen die barmhartig worden ontvangen door anderen en er zijn mensen die niemand mag door hun onaardigheid en pessimisme. De rozen hebben ook menselijke eigenschappen gekregen: ze praten en hebben een hart. Perk gebruikt deze personificatie om de beeldspraak duidelijker te maken.

Dit gedicht gaat over twee rozen die in het water vallen. Eentje wordt opgevangen door een waterroos en eentje verwelkt en zinkt naar de bodem. Het gaat dus over ontevreden arrogante mensen die uiteindelijk het ook niet zullen redden in de wereld.

De tevreden mens overleeft het wel door vriendschappen te sluiten met anderen.

Dit gedicht was voor mij een soort reminder om me meer te focussen op de positieve dingen die nu gebeuren dan op de negatieve. Ik realiseerde me dat ik dankbaar ben om in zo een welvarend en goed georganiseerd land als Nederland te wonen. Ook ben ik blij met mijn familie, die me ook door deze moeilijke tijd heen helpt. Dat is niet voor iedereen zo normaal als dat voor mij is. Dus zal ik nu minder verlangen naar de dingen die ik niet kan doen en manieren vinden om de dingen die ik wel kan doen meer op prijs te stellen.

Epiloog

Door het uitzoeken en het analyseren van alle gedichten ben ik erachter gekomen dat het niet makkelijk is om een gedicht te schrijven over iets in de vorm van iets anders. Om het gedicht te doen spreken tot de lezer lijkt mij ook moeilijk. Wat ik heb gerealiseerd door de quarantaine en deze toepasselijke gedichten is het volgende:

Een tijger in een kooi,
Verlangt naar zijn prooi.

Het is aan de lezer dit te interpreteren naar zijn of haar eigen verlangen.

Bronnen

- gedichten.nl, 19 april '20

- dbnl.org, 18 april '20
- Wikipedia.org, 20 april '20